

# Självständigt arbete på grundnivå

*Independent degree project – first cycle*

Socialt arbete 15 hp

*Social work*

---

”Det här är jag, jag är en riktig person”

---

En innehållsanalys över framställningen av transpersoner i kvällspressen

**Sofie Falk**



**Mittuniversitetet**

MID SWEDEN UNIVERSITY

Campus Härnösand Universitetsbacken 1, SE-871 88. Campus Sundsvall Holmgatan 10, SE-851 70 Sundsvall.

Campus Östersund Kunskapens väg 8, SE-831 25 Östersund.

Phone: +46 (0)771 97 50 00, Fax: +46 (0)771 97 50 01.

**MITTUNIVERSITETET**

Avdelningen för Socialt arbete

**Examinator:** Masoud Kamali, masoud.kamali@miun.se

**Handledare:** Jessika Svensson, jessika.svensson@miun.se

**Författare:** Sofie Falk, sofa1501@student.miun.se

**Utbildningsprogram:** Socionomprogrammet, 210 hp

**Huvudområde:** Socialt arbete

**Termin, år:** VT, 2018

## Sammanfattning

Om kön är något man föds in i eller om det är något som man genom egna upplevelser och val utvecklar är något som går att diskutera. Hur framställningen av transpersoner har sett ut genom tiderna har varierat allt från att vara sociala och medicinska avvikelser till en utsatt och diskriminerad grupp i samhället. Syftet med denna studie var att undersöka hur transpersoner framställs i kvällspress, i Aftonbladets artiklar. Resultatet bygger på åtta artiklar som analyserats utifrån en kvalitativ innehållsanalys. Socialkonstruktivism, queerteori, heteronormativitet och tidigare forskning i ämnet har legat till grund för tolkningen av materialet samt analysen. Det framgår av resultatet att artiklarna bidrar till upprätthållandet av heteronormativitet i samhället och till stigmatisering av transpersoner samtidigt som artiklarna utgår ifrån att bekämpa just detsamma.

**Nyckelord:** Transperson, Exkludering, Kön och könsroller, Media, Heteronormativitet, Utsatthet, Diskriminering.

Tack!

Jag vill rikta ett stort tack till min familj som stöttar mig och är till stor hjälp i att få vardagspuzzlet att gå ihop.

Jag vill även tacka dem för att de varje dag påminner mig om vad som verkligen är viktigt /  
Fifflarn.

## Innehållsförteckning

1. Inledning .....	1
2. Bakgrund.....	2
2.1 Kön och könsroller.....	2
2.2 Transpersoner .....	3
2.3 Media i Sverige, maktfaktor och representation i media.....	3
3. Syfte och frågeställningar .....	4
4. Avgränsning .....	5
5. Begreppsförklaring .....	5
6. Forskningsöversikt.....	6
6.1 Kön.....	6
6.2 Transpersoner .....	7
6.3 Normsamhället och media .....	8
6.4 Bidrag till forskningen.....	9
7. Teoretiska perspektiv .....	9
7.1 Socialkonstruktivism.....	10
7.2 Queerteori .....	10
7.3 Heteronormativitet .....	11
8. Metod .....	11
8.1 Urval .....	12
8.2 Tillvägagångssätt .....	12
8.3 Analysmetod.....	12
8.4 Metodkritik.....	13
8.5 Sökstrategi .....	13
8.6 Val av artiklar.....	14
8.7 Materialet – Aftonbladets artiklar.....	14
8.8 Etiska överväganden.....	15
8.9 Tillförlitlighet i genomförandet .....	15
9. Resultat.....	16
9.1 Tematiseringsschema.....	16
9.2 Transpersoners utsatthet .....	17
- Diskriminering och dåligt bemötande av transpersoner.....	19
- Resursbrist för behandlingar .....	20

9.3 Informativt om transpersons livssituation .....	22
10. Analys .....	25
11. Diskussion .....	27
11.1 Metoddiskussion .....	28
12. Förslag på vidare forskning.....	29
13. Avslutning.....	30
Litteraturlista.....	31

## 1. Inledning

Debatten om vad som konstituerar kön och genus har pågått i många år. Är kön något man föds in i eller något man genom egna upplevelser och val utvecklar, det kan och har diskuterats fram och tillbaka genom tiderna (Hirdman, 2001). Svaret beror på människors egna uppfattningar, erfarenheter och teoretiska perspektiv. Kön är något som kan anses svårdefinierat då det utöver att ses som något biologiskt även kan ses som en konstruktion som tar plats i en social kontext (Mattsson, 2015). Att vara transsexuell innebär att ens eget könsuttryck eller könsidentitet inte stämmer överens med det kön som tilldelades vid födseln (RFSL, 2015).

Sverige anses ett progressivt land särskilt i jämförelse med andra länder när det kommer till jämställdhet och HBTQ-frågor (homosexuella, bisexuella, tran- och queerpersoner). Transpersoners rättigheter har dock varit åsidosatta, ett exempel på detta är kravet på att transpersoner skulle sterilisera sig vid byte av sitt juridiska kön vilket var inskrivet i lag (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall, lagen var gällande ända fram till 2013 (SFS 1972:119, 2014). Till dess hade en transperson som ändrade sitt juridiska kön inte längre rätten till reproduktionsförmåga, de skulle alltså inte ha rätt att själv bestämma om de ville ha barn eller inte.

2015 presenterade Folkhälsomyndigheten *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner – en rapport om hälsoläget bland transpersoner i Sverige* där 800 transpersoners enkätsvar analyserades. Rapporten beskriver psykisk ohälsa som relativt vanligt bland transpersoner, vilket grundar sig i den kränkande behandling, diskriminering och våldsutsatthet som de kan utsättas för. Rapporten beskriver även att transpersoner har ett lägre förtroende för samhällsinstitutioner än den hos majoritetsbefolkningen. Vidare uppgav över hälften av alla respondenter att de hade begränsad arbetsförmåga eller vardag på grund av fysisk eller psykisk sjukdom. 36 procent av respondenterna svarade även att de under det senaste året övervägt att ta sitt liv och en tredjedel av dessa uppgav att de någon gång försökt ta sitt liv. Allt detta påverkar transpersoners livsvillkor samt deras livsföring (Folkhälsomyndigheten, 2015).

Bristande rättigheterna för transpersoner kan spåras tillbaka till vad som anses vara normativt och inte i samhället. Vad som är relevant för majoritetssamhället ses som det primära medan frågor som klassas som normbrytande är sekundärt. Dock har HBTQ- relaterade frågor under de senaste årtiondena tagit en allt större plats i den allmänna samhällsdebatten (Folkhälsomyndigheten, 2015). Detta är viktigt då CIS-personer, vilket syftar till personer som

identifierar sig enligt sitt biologiska samt juridiska kön, behöver erhålla kunskap samt förståelse för människor som inte passar in i CIS begreppet. Detta för att kunna motverka diskriminering av HBTQ-personer. Det är vanligt att transpersoner möts av okunskap och ifrågasättande i kontakt med det normstyrda samhället, både på individnivå och på ett strukturellt plan (Socialstyrelsen, 2016). En stor del av transpersoner är rädda råka ut för någon slags våldshandling och på grund av detta avstår de ofta eller alltid från att gå ut ensamma (Folkhälsomyndigheten, 2015).

En ökad kunskap om heteronormens påverkan på samhället är viktigt för att kunna arbeta för jämställdhet och jämlikhet i Sverige samt i övriga världen. Människors lika värde och mänskliga rättigheter är en stor del av vad det sociala arbetets grunder vilar på. Oavsett könsidentitet och oavsett om den könsidentiteten är samma som tilldelades vid födseln eller inte, ska samma juridiska- och sociala rättigheter kunna åtnjutas av alla i Sverige under samma förutsättningar.

## 2. Bakgrund

I detta kapitel presenteras fakta som kommer kontextualisera studien och visa på varför detta ämne är relevant i forskningssammanhang. Inledningsvis beskrivs hur synen på kön har sett ut, därefter en översikt om transpersoner situation i samhället och slutligen en del som hanterar media. Detta då förståelse inom dessa delar är av vikt för att bilda ett sammanhang i vidare läsning och i förståelse av studien.

### 2.1 Kön och könsroller

Kön som begrepp har i huvudsak fungerat som ett kategoriseringsverktyg för att delat upp människor i olika grupper och då främst i kategorierna män och kvinnor (RFSL, 2015).

Begreppen kvinna och man innehåller mängder av dolda förutfattade meningar om hur en kvinna respektive en man ska vara och bemötas i allt från fostran, socialt samspel till tvång förenat med könen samt över- och underordningar (Hirdman, 2001). När det kommer till hur mans- och kvinnoroller skapas handlar det om sociala processer som genom tiderna utformat det vi idag ser som stereotypiska könsroller. Dessa processer är inte bara något som skett historiskt utan det är en ständig process som påverkar samhället och dess individer. Hirdman (2001) diskuterar hur könsroller har påståtts vara helt irrelevanta och inte ha någon plats i det

moderna samhället men att de hade en viktig roll historiskt för mänsklighetens överlevnad. Könnsrollerna var baserade på könens styrkor och svagheter i dess biologi samt reproduktiva förmågor. Tanken att könsroller och uttryck baseras på individens biologiska attribut har skapat en ofrånkomlig uppdelning mellan könen, både när det kommer till de kroppsliga faktorerna men även när det kommer till könen och könsrollerna i en social och kulturell kontext. Det kan ifrågasättas vad som är viktigt, är de det biologiska könet eller individens sociala roll i den sociala kontext som denne befinner sig i som avgör och formar individens uppförande och handlingssätt (Hirdman, 2001).

## 2.2 Transpersoner

Definitionen av en transperson är en person som bryter mot det som anses normativt i samhället när det gäller kön och könsidentitet. Transpersoners könsidentitet- eller uttryck stämmer inte med det kön de tilldelades vid födseln (RFSL, 2015).

Transperson är ett omfattande paraplybegrepp för en persons könsidentitet- eller uttryck, det har däremot ingenting med personens sexualitet att göra. Transpersoner som grupp är av heterogen sammansättning, det vill säga det finns inget typexempel av hur en transperson är. Det finns inte heller några statistiska värden på hur många i Sverige som identifierar sig som trans, det som finns är enbart uppskattningar vilka baseras på hur många som sökt transrelaterad vård. Populationsstudier i Nederländerna och Belgien uppskattar att 3,4 procent av populationen identifierade sig med ett annat kön än det som tilldelades vid födseln (Folkhälsomyndigheten, 2015).

## 2.3 Media i Sverige, maktfaktor och representation i media

Media innefattar ett flertal olika kommunikativa medier och beskrivs ofta som något som når ut till en stor grupp människor, det kan bland annat handla om olika tidningspublikationer, radio, tv eller bio. Starrin & Swärd (2006) beskriver att media har möjligheter att påverka vad de vill förmedla med sitt material till allmänheten, då de till stor del själva kan styra vad de vill rapportera och publicera och hur ofta ett visst ämne tas upp samt hur stor plats detta ämne får ta. Media kan i och med detta även påverka det sociala arbetet, de kan styra vilka sociala fenomen och händelser som får mer eller mindre uppmärksamhet. Vilket påverkar allmänhetens och även till viss del professionellas syn på sociala fenomen samt eventuella lösningar och insatser relaterade till dessa (Starrin & Swärd, 2006).

En av medias funktioner kan beskrivas vara att sprida information till allmänheten, denna information kan vara av olika slag, det kan handla om rapporteringar av nyheter, kultur,

underhållning, fakta, åsikter och mycket mer (Starrin & Swärd, 2006). Oavsett vad media väljer att rapportera finns en nivå av ansvar gällande det material de väljer att sprida då media kan ses som en källa till många människors faktakunskaper (Camauër & Nohrstedt, 2006). Medierapporteringar kan påverka hur människor tolkar verkligheten samt hur referensramar formas gällande vad som anses vara önskvärdt och inte i samhället. Vilket kan leda till att media bidrar till spridning och reproduktion av strukturell diskriminerande av utsatta grupper i samhället (Camauër & Nohrstedt, 2006). Strukturell diskriminering kan beskrivas utifrån hur majoritetssamhället systematiskt delar in människor utifrån olika över- och underordningar. Det kan även handla om hur olika vedertagna normer, handlingar, attityder, regler och lagar fungerar exkluderande och stigmatiserande (Camauër & Nohrstedt, 2006).

Det är i många fall viktigt att information hämtas från olika källor men det kan vara svårt att finna en balans mellan lättillgängliga källor och källor som baserar sin kunskap på exempelvis forskning. Privatpersoner har generellt sätt inte samma självklara kanal att nå ut att dela information till allmänheten som exempelvis Aftonbladet. Det är inte bara privatpersoner som inte har en allmän distributionskanal till allmänheten, socialarbetare har inte heller samma möjligheter som media att ”kommunicera” med allmänheten, detta på grund av bristande kommunikativa resurser samt sekretess (Starrin & Swärd, 2006).

### 3. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att få en förståelse för hur framställningen av transpersoner i artiklar publicerat av Aftonbladet ser ut och vilka områden dessa artiklar hanterar.

Utifrån de fyra nedanstående frågeställningar ska syftet i denna studie uppfyllas.

- Inom vilka områden rör sig artiklar om transpersoner?
- Vilka får möjlighet att uttrycka sig i pressen om transpersoner?
- Bidrar kvällspressen genom sin framställning av transpersoner till att skapa ett vi och dem?
- Vilka normer skapar samt upprätthåller kvällspressen genom sin framställning av transpersoner i frågor gällande heteronormativitet?

## 4. Avgränsning

Denna studie har avgränsats till att undersöka framställningen av transpersoner i kvällspressen och då närmare bestämt Aftonbladet. Begrepp som ligger i fokus är exkludering och upprätthållande av heteronormativitet. Detta med ambitionen att bidra med kunskap om hur transpersoner framställs i media och hur detta i sin tur kan leda till en större medvetenhet om transpersoners villkor i samhället.

## 5. Begreppsförklaring

Denna del syftar till att förklara begrepp som används i studien för att läsaren ska få en översiktlig förståelse för dess betydelse. Denna del i studien strävar efter att presentera begreppsförklaringar som överrensstämmelser med transpersoners egna åsikter. Varpå RFSL (Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners och queeras rättigheter) hemsida valdes då de under 1990-talet samarbetade med transsexuella samt transpersoner för att skapa inkluderande och representativa termer (Bremer, 2011).

**Transperson:** Trans är latin för ”överskridande” och en transperson är en person som helt eller delvis inte identifierar sig med det kön som tilldelades vid födseln. Det kan även handla om att personen inte följer de normer som är förknippat med det könet som tilldelade vid födseln. Transbegreppet handlar inte om personens sexuella läggning utan om personens könsidentifiering samt könsuttryck (RFSL, 2015).

**Transsexuell:** I likhet begreppet transperson handlar inte begreppet transsexuell om personens sexuella orientering utan det är en medicinsk diagnos som innebär att en person kan få hjälp med ett nytt juridiskt kön samt tillgång till könsbekräftande vård i form av hormonell behandling, logoped och olika former av kirurgi. Processen inom könsbekräftande vården i strävan efter att förändra kroppen benämns transiton (RFSL, 2015).

**Transvestit:** Transperson och transsexuell skall dock inte blandas ihop med begreppet transvestit vilket är en person som klär sig i kläder alternativt andra attribut som enligt normen tillhör det motsatta könet (RFSL, 2015).

**Cisperson:** Cis är latin för ”på samma sida”. Att vara Cisperson innebär att man själv och andra identifierar personen enligt det tilldelade könet vid födseln, könsuttryck och dess juridiska kön, alla dessa könsidentifieringskategorier ska även stämma med varandra (RFSL, 2015).

**Kön:** Vilket är ett komplext begrepp och för att sprida klarhet kan det fördelaktigt delas upp i fyra olika kategorier:

- Kroppen: där anatomin avgör könet utifrån könsorgan, kromosomer och hormonnivåer. Utifrån denna definition finns inte bara två kön utan det kan ses som en skala beroende på hur personens anatomi ser ut.
- Juridiskt kön: Vilket är det kön som står registrerat i folkbokföringen samt i en persons id-handlingar. Det juridiska könet tilldelas vid födsel utifrån vilket kön man föds som, vilket man sedan kan ansöka om att få ändrat.
- Könsidentitet: Vilket kön en person själv upplever sig tillhöra.
- Könsuttryck: Hur en person uttrycker sitt kön genom yttre attribut (RFSL, 2015).

**Könsdysfori:** Vilket är en diagnos som tilldelas personer som under en längre tid känt att de inte identifierar sig med det kön de tilldelats vid födseln, detta är även förknippat med psykisk lidande samt svårigheter till en fullt funktionell vardag. I Sverige krävs en könsdysforidiagnos ställd av psykiatriker för att få tillgång till könsbekräftande vård, vilket tidigare kallades könkorrigerering eller könsbyte, exempelvis hormonell behandling, logoped och olika former av könsbekräftande kirurgi i form av underlivs- och överkroppskirurgi. I samband med diagnostisering av könsdysfori görs även en könsidentitetsutredning (RFSL, 2015).

## 6. Forskningsöversikt

Denna del kommer att presentera forskning som är relevant för denna studie. Inledningsvis kommer forskning kring kön diskuteras för att därefter hantera ämnet transpersoner och slutligen kommer forskning gällande det heteronormativa samhället presenteras.

### 6.1 Kön

Peter Glick och Susan T. Fiske (1999) tar upp frågan om hur kön- och genuskategoriseringar påverkar människors uppfattning, känslor och agerande ur ett sociologiskt samt strukturellt perspektiv. Kön är något av det första som människor identifierar i mötet med andra, vilket sker omedelbart och i många fall omedvetet. Att identifiera en annan människas kön görs i regel automatiskt men det leder till olikartade effekter på ens sociala interaktioner (Glick & Fiske, 1999). Könskategoriseringar slutar inte vid avgörande om personer är man eller kvinna utan

denna kategorisering handlar även om en process angående olika stereotypiska attribut och beteenden förknippade med könen. Exempelvis kan kvinnor anses som mjuka, feminina, omhändertagande och ses som sexobjekt medan män kan ses som hårda, maskulina, bestämmande och aggressiva (Glick & Fiske, 1999).

Forskning har ofta studerat individer utanför sin sociala kontext, som utgörs av hur deras dagliga roll i samhället ser ut, detta har begränsat möjligheten att observera och kartlägga hur kön och genus påverkar människors sociala beteende (Glick & Fiske, 1999). Vid ett interpersonellt synsätt gällande stereotypifiering och diskriminering ligger fokus ofta på de psykologiska faktorerna vilket utelämnar sociala processer som upprätthåller generellt förekommande fördomar angående kön och genus. Glick och Fiske (1999) konstaterar att för att uppnå en så komplett bild som möjligt krävs studier då psykiska faktorer, sociala processer och sociala strukturer observeras tillsammans samt hur dess påverkan och relation till varandra ser ut.

Glick och Fiske (1999) liknar könskategoriseringsprocessen vid kognitiva processer så som läsning, när en person lärt sig förmågan sker processen automatiskt utan någon djupare tanke. Författarna ställer frågan om hur en person ska behandlas och ses om det inte görs utifrån personens kön, hur denne ska bete sig, vilka kläder skulle personen ha, vilken offentlig toalett skall denne gå på, vilka leksaker ett barn ska leka med (Glick & Fiske, 1999)? Stereotyper har funnits vara seglivade och motståndskraftiga, detta då stereotyper inte enbart grundar sig på okunskaper angående ett fenomen. Stereotyper handlar även till stor del om att de utgör en spegling av samhällets verklighet. Glick & Fiske (1999) beskriver detta genom ett exempel om att säga till en flicka att hon kan bli vad hon vill när hon blir stor, hon kan bli brandman om hon så önskar. Detta uppmanande om att flickan kan uppfylla sina drömmar om att bli brandman blir konstant motarbetad utav det faktum att majoriteten av brandmansyrket representeras av män.

## 6.2 Transpersoner

Forskning som rör transpersoner och transsexualism kan i korthet beskrivas som en förgrening av genusforskning och queerstudier, fokus inom transforskningen är sådant som inte ryms inom normer för vad ”riktiga” män och kvinnor är gällande identiteter, praktiker, erfarenheter och kroppar. Frågor som rör könsidentifiering har länge handlat om personens biologi alternativt hur könet konstrueras i det sociala sammanhanget. Transstudier handlar till stor del om kritik mot vad som anses vara normativt och avvikande i samhället (Bremer, 2011).

Signe Bremer (2011) problematiserar kroppar utifrån en metafor som gäller linjer där det heteronormativitet utgör en rak linje genom livet där vägen är något förutsägbar gällande kroppar, könsidentitet, begär, juridisk könstillhörighet samt föräldraskap. Vidare tas det upp att den heteronormativa raka linjen utmanas av alternativa livslinjer som trampas upp av och för transpersoner.

Vidare kan den könsbekräftande vården beskrivas som ett system som bygger på heteronormativa värderingar där personer delas in efter tvåkönsnormen som man och kvinna. Vården tillhandahåller sedan vård som kan härledas till könsnormerna och stereotypiska uppfattningar passande aningen det manliga eller kvinnliga könet (Bremer, 2011).

### 6.3 Normsamhället och media

Samhället befinner sig nu mitt i en stor omställning gällande den komplexa transrörelsen vilket utmanar det normativa samhällets lagar, politik, medier, medicin samt sociala institutioner (Barker-Plummer, 2013). Transpersoner har tidigare beskrivits negativt i media; som sociala och medicinska avvikelser, vilket har förändrats till en positivare vinkling i takt med att transfrågan fått allt större utrymme i samhället (Capuzza, 2016). Det är inte mängden artiklar om transpersoner som är avgörande för om transpersoners framställning är av ett positivt eller negativt perspektiv utan det mest avgörande är kvaliteten av artiklarnas innehåll och dess innebörd. Jamie Colette Capuzzas (2016) slutats är att media har stor makt över hur sociala identiteter formas och över hur kulturella förståelser över könsnormer utvecklas.

Det problematiseras om hur samhället möter utmaningarna förknippade med den rådande normen av det binära könssystemet (tvåkönsnormen) och transpersoner samt om och hur dessa utmaningar presenteras offentligt (Barker-Plummer, 2013). Forskningen har en roll i den sociala utvecklingen genom att förse journalister med korrekt information och fakta gällande marginaliserade grupper i samhället, som transpersoner. Journalister beskrivs som de främsta kulturella tolkarna i samhället och att de har ett stort ansvar i hur de hanterar utmaningar om normavvikelser från tvåkönsnormen i sina berättelser (Capuzza, 2016). Feminismen har under lång tid arbetat aktivt angående vårt kulturella sätt att se och tala om kön, språket är i grunden könat vilket leder till begränsningar i hur språket kan användas på ett icke könsbetvingande vis. Medias roll diskuteras utifrån vilken roll dess rapportering ser ut gällande ett bredare genusbegrepp samt acceptans för det som anses icke normativt (Barker-Plummer, 2013). Mediarapportering kan dock ske på ett icke kränkande sätt för transpersoner i form av användande av pronomen och beskrivningar som inte bara följer tvåkönsnormen och den

anatomiska förståelsen av kön utan även på ett mer fördelaktigt sätt för transpersoner (Barker-Plummer, 2013).

Cecile Jacksson (1999) diskuterar social inkludering och exkludering och hur detta är problematiskt utifrån främst två begrepp. Det första handlar om makt och hur maktfördelningen i samhället sker, där de som anses som inkluderade i den sociala kontexten blir mäktiga och de exkluderade och uteslutna blir maktlösa i detta förhållande. Det andra begreppet handlar om politiska konsekvenser där de exkluderade maktlösa bjuds in i en inkludering enbart för att formas och anpassa sig efter de inkluderade mäktiga (Jackson, 1999). Interaktioner mellan olika maktaktörer så som politiska system, utbildningssystem och den allmänna marknaden formar till viss del hur mediarepresentationen ser ut och hur reproduktionen av normer gällande det normaliserade "Vi" och de avvikande "Dem" (Camauër & Nohrstedt, 2006). Genom ett preciserande av hur normgruppen i samhället ska vara så preciseras även en spegelbild av detta i vad som inte anses vara normen, det är genom detta ett "Vi och Dem" skapas. Bilden av "Vi" gruppen är ofta förskönad och idealisk till motsatsen av den exkluderande och förringande bilden av de "Andra" (De los Reyes & Kamali, 2005). Media kan ses som samhällets samlade röst och det är genom denna röst som vedertagna åsikter och attityder hos allmänheten förmedlas. Media har en roll i hur inkluderande och exkluderande mekanismer i samhället sprids och upprätthålls (Camauër & Nohrstedt, 2006).

#### 6.4 Bidrag till forskningen

Studiens ambition är att bidra till den nuvarande kunskapsbilden om hur media, och då i detta fall Aftonbladet, genom sina artiklar framställer transpersoner. Vidare är ambitionen att visa vikten av vidare forskning inom detta ämne för att öka kunskapen och förståelsen kring transpersoner och heteronormativitet i media och i samhället i sin helhet.

## 7. Teoretiska perspektiv

För att nå en förståelse för det empiriska materialet har följande nedanstående teoretiska perspektiv valts ut. Dess funktion är att hjälpa till att tolka, förklara samt analysera olika fenomen och den information som kommer hanteras i denna studie, detta för att kunna besvara studiens frågeställningar samt upprätthålla dess syfte.

## 7.1 Socialkonstruktivism

Socialkonstruktivism är en teori inom samhällsvetenskapen som hjälper till att skapa förståelse för den kunskap och vetande som konstrueras i den sociala kontext som vi lever i. Teorin bygger på att samhället är en produkt som skapas av människorna som lever inom den. Alla människor ses även som produkter som skapas av sin omgivning samt att sanningar och kunskaper inom samhället är objektiva verkligheter. Tre centrala begrepp inom teori är externalisering, objektifiering och internalisering, vilka handlar om människors tankar värderingar och reaktionssätt, hur dessa överförs mellan människor samt hur de uttrycks. Teorin beskriver hur samhället formas och påverkas via normer, hur normer skapas samt hur den enskilde individens plats i detta kan te sig (Berger, Luckmann, & Olsson, 2011). Ett exempel på en norm som påverkar samhället är könsnormen, som tidigare nämnts, bestående av män och kvinnor. Det är utifrån dessa två könen som samhället är uppbyggt, exempelvis en herr- och en damtoalett, kvinno- och mansavdelning på klädbutiker samt vad som anses vara normativt/passande kvinnligt och manligt beteende. Det är i mötet med andra individer som gemensamma uppfattningar samt kunskaper delas, ju större den gemensamma kunskapen är och ju mer sprids den, desto mer ökar dess legitimitet. Det är även genom denna stora gemensamma utbredda kunskap som normer skapas (Payne, 2015).

## 7.2 Queerteori

Queer är en teori som hanterar sexualitet och normalitet samtidigt som det kan beskrivas som en politisk rörelse som uppmärksammar samhällsförhållanden kring genus, sexualitet och makt. Queerteorin ställer sig kritiskt till det som anses normativt och avvikande i rollerna som sexuell man eller kvinna snarare än att fokusera på upprättelse och tolerans för de som utsätts för diskriminering på grund av sin identitet eller sexuella preferenser (Ambjörnsson, 2006).

Queer som ord började användas under 1900-talet i England och USA, det användes som ett skällsord för homo- och bisexuella och betyder knäpp, pervers eller avvikande. Ambjörnsson (2006) beskriver hur skällsordet försöktes suddas ut och ett försök till detta var lanseringen av beteckningen gay under 1970-talet. Men under 1990-talet i New York under den årliga homosexuella frigörelseparaden delades flygblad ut med budskapet; *We're Here, We're Queer, Get Used To It!* Det var organisationen Queer Nation som stod bakom denna slogan men målet av att budskapet skulle uppmana människor att stå upp för sig själva och att slå tillbaka mot orättvisor. Queer-rörelsen kan ses som ett avståndstagande från gay-rörelsen och dess fokus på att erhålla tolerans på majoritetssamhällets villkor. Under 1990-talet och framåt fick queer-rörelsen stor framgång inom den politiska arenan och genom förhandlingar med myndigheter

och makthavare om marginaliseringen i samhället av de som inte platsade i heteronormen (Ambjörnsson, 2006).

Det bör påpekas att Queerteorin inte enbart är en teori utan kan med fördel beskrivas som ett samlingsbegrepp för ett förhållningssätt eller ett perspektiv för att kritiskt granska sin omgivning och vad som anses normativt. Queer är svårdefinierat men det är en del av dess identitet då teorins uppgift är att utmana, röra om och bryta normativa kategoriseringar (Ambjörnsson, 2006).

### 7.3 Heteronormativitet

I ett samhälle som är heteronormativt är det heterosexuallitet som utgör normen för individers sexuella läggning, det anses som avvikande eller till och med opassande att tillhöra en alternativ sexuell läggning än heterosexuallitet. Detta då det anses vara den sexuella läggningen som alla människor tillhör vilket grundas i föreställningen om att det finns två kön, mannen och kvinnan vilka är varandras motsatser och att de i sin tur ska dras till varandra och leva i en tvåsamhet samt bilda familj (Göteborgs universitet, 2016).

Inom heteronormen ska männen vara maskulina och kvinnorna feminina de skall även attraheras av det motsatta könet, det vill säga vara heterosexuell. Att uppfattas passa in i normen ger olika fördelar i samhället vilket kan vara ekonomiskt, politiskt eller socialt medans att falla utanför normen kan innebära stora nackdelar (RFSL, 2015). Tvåkönsnormen kan man säga går hand i hand med heteronormativitet. Vilket i grova drag handlar om liknade normer i samhället, dock ligger större fokus på reproduktiva förmågor, det vill säga vilken anatomi en person har och att de två könen är motsatta samt har kompletterande reproduktiva förmågor. Båda dessa begrepp påverkar allt från hur enskilda individer tänker och agerar till hur sociala och strukturella institutioner och funktioner fungerar. Påverkan sker oavsett vare sig man själv anser sig leva inom eller utom normen då detta genomsyrar hela samhället (RFSL, 2015).

## 8. Metod

Studien använder sig av en kvalitativ ansats då detta möjliggör djupare analytiska reflektioner kring det empiriska materialet (Creswell, 2013). Med utgångspunkt i studiens syfte och frågeställningar valdes kvalitativ innehållsanalys som analysmetod då det är Aftonbladets framställning av transpersoner i deras artiklar som var av intresse samt hur framställningen är formulerad. I denna del kommer urval, tillvägagångssätt av materialinsamling, analysmetod,

metodkritik samt sökstrategi och val av artiklar redovisas. Det kommer även att presenteras reflektioner kring etiska överväganden och slutligen ett resonemang kring studiens tillförlitlighet.

### 8.1 Urval

Syftet med studien är att undersöka svensk medias framställning av transsexuella personer. Område begränsades av tidsmässiga skäl till kvällspressen och närmare bestämt Aftonbladet. Aftonbladet är en av Sveriges största kvällstidningar med 1 676 000 läsare på sajten dagligen (Orvesto Dag & Orvesto Internet, 2016).

Urvalet består av åtta artiklar publicerade på Aftonbladet.se, urvalet är begränsat till tidsperioden 2014–2018 för studien skall vara aktuell och för att exkludera artiklar skrivna innan tvångssteriliseringen av transsexuella vid könskorrigering avskaffades vilket skedde 2013. Detta då studien inte avser att fokusera på lagändringen.

### 8.2 Tillvägagångssätt

Innan innehållsanalysen genomfördes skapades en frågeguide, vars syfte var att strukturera upp behandlingen av materialet. Guiden formulerades utifrån studiens frågeställningar.

- Behandlingen av materialet gjordes i tre steg, först undersöktes vilka områden och teman som artiklarna behandlade. Sedan skapades underteman utifrån identifiering och kodning av olika meningsbärande enheter.
- Den andra genomgången utgick ifrån frågeställning hur transpersonerna framställdes i artiklarna. Kodning skedde utifrån vilka som får komma tilltals i artikeln och om framställningen av transperson var positiv eller negativ.
- Det tredje steget innebar att kodning gjordes utifrån om artikelns framställning bidrar till att upprätthålla heteronormativitet.

Med hjälp av dessa frågor kodades materialet in i olika huvudteman och underteman med hjälp av meningsbärande enheter och kategorier. Dessa teman och kategorier kommer att återkomma i studiens resultat och analys del då de står i direkt relation till studiens syfte och frågeställningar samt för att studien skall vara enhetlig och tydlig.

### 8.3 Analysmetod

Innehållsanalys bygger på att analysera kommunikativt innehåll eller budskap som förmedlats skriftligt, bildligt eller muntligt. Analysen sker ofta i form av tematisering, kodning och

kategorisering av innehållet för att därefter tolka de olika manifesta och latent budskapen, det vill säga det tydligt uttalade samt den underförstådda meningen och egenskaperna i materialet (Bryman, 1997). Innehållsanalys som angreppssätt innebär att teman och kategorier framkommer utifrån granskning av mening och kontext i det utvalda materialet (Bryman, 2011). Kodning av materialet genomförs i denna studie genom att under varje frågeställning, som fungerar som tema, analysera artiklarnas mening genom att sammanlänka meningsbärande enheter till kategorier.

Avsikten i hanterandet av materialet är att analysera hur det manifesta innehållet i Aftonbladets artiklar gällande transsexuella ser ut samt att förbise det manifesta för att gå något djupare för att analysera det latent innehåll i artiklarna. Detta sker genom en kvalitativ tolkning av det som uttrycks i artiklarna och dess innebörd.

#### 8.4 Metodkritik

Det är till stor del författaren av studien som väljer ut vad som anses viktigt ur artiklarnas innehåll, då författaren har stort tolkningsutrymme kan studiens objektivitet ifrågasättas. Förförståelse och åsikter hos författaren av en studie påverkar val angående materialet i form av hur urval och frågor utformas (Thomassen, 2007). Jag har i denna studie strävat efter transparens och då även redovisat de olika stegen i processer samt redogjort motiveringar till de olika valen som gjorts angående metodfrågor som; urval, och analysfrågor.

#### 8.5 Sökstrategi

Inkluderingskriterier för materialet är att artiklar är från Aftonbladet mellan åren 2014–2018 och handlar om transpersoner/transsexuella i Sverige, artiklarna ska vidare vara författade av journalister anlitade av aftonbladet, det vill säga inte vara skrivna av insändare. Då Aftonbladets egen hemsida inte har någon form av sökfunktion valde jag att använda mig av sökmotorn Google. Som söksträng valdes: [aftonbladet.se](http://aftonbladet.se) transsexuell. Sökningen avgränsades till perioden mellan 1 januari 2014 – 31 december 2018 med hjälp av Googles egna sökverktyg. Den totala träfflistan bestod av 156 träffar var av 29 träffar var från Aftonbladet.se. Då sökningen utgår från orden [aftonbladet.se](http://aftonbladet.se) och transsexuell finns möjligheten att det finns artiklar om transsexuella personer som inte kommer med i sökresultatet då artiklarna inte innehåller ordet transsexuell. Ett tecken på inkludering och att ingå i norm är att artiklar inte måste fokusera eller skriver ut transpositionen om en artikel handlar om en person med transerfarenhet, på samma sätt som att tidningen sällan skriver ut personers heterosexuella läggning. Artiklar där transpersoner inte betraktades som avvikande utan står i centrum för sin

egen prestation eller roll utanför transpositionen är en viktig del i att förstå det normativa inom området. Det är dock inget denna sökning kan fånga upp utan är en begränsning i uppsatsen.

## 8.6 Val av artiklar

Utifrån studiens inkluderingskriterier var det naturligt att exkludera artiklar som inte handlade om Sverige, skrivna av insändare samt övriga träffar som inte motsvarar de valda inkluderingskriterier. Efter denna rensning i träfflistan återstod åtta relevanta journalistiska artiklar mellan åren 2014–2018 som handlade om transpersoner och transsexualitet i Sverige (se tabell nedan). Dock är artikel 4 från år 2009 men ansågs trots detta motsvara inkluderingskriterierna då den tidigare lagen gällande tvångssterilisering ej hanteras i artikeln.

## 8.7 Materialet – Aftonbladets artiklar

Nr	Titel	År	Länk
1	Robin är transsexuell – Får inte bli polis	2014, 2 nov	<a href="https://www.aftonbladet.se/nyheter/article19792536.ab">https://www.aftonbladet.se/nyheter/article19792536.ab</a>
2	Transsexuell man slipper vara mor	2014, 14 nov	<a href="https://www.aftonbladet.se/wendela/kvinnaoman/article19851281.ab">https://www.aftonbladet.se/wendela/kvinnaoman/article19851281.ab</a>
3	Transsexuella Josefine: ”Jag har alltid vetat att jag är kvinna”	2016, 8 dec	<a href="https://www.aftonbladet.se/svenskahjaltar/a/v2zAL/jag-har-alltid-vetat-att-jag-ar-kvinna">https://www.aftonbladet.se/svenskahjaltar/a/v2zAL/jag-har-alltid-vetat-att-jag-ar-kvinna</a>
4	Poliser i Malmö hånade död transsexuell efter att hon begått självmord från en balkong	2009, 14 feb	<a href="https://www.aftonbladet.se/nyheter/article11654995.ab">https://www.aftonbladet.se/nyheter/article11654995.ab</a>
5	”Som treåring visste jag att jag var tjej”	2014, 24 okt	<a href="https://www.aftonbladet.se/wendela/article19739241.ab">https://www.aftonbladet.se/wendela/article19739241.ab</a>
6	Transfobi och diskriminering mot transpersoner inom vården	2017, 27 nov	<a href="https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/oRLG3m/la-karen-du-som-ar-en-sa-fin-tjej-varfor-ska-du-bli-kille">https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/oRLG3m/la-karen-du-som-ar-en-sa-fin-tjej-varfor-ska-du-bli-kille</a>
7	Transpersoner ska inte klassas som sjuka	2017, 27 jan	<a href="https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/9J1Kr/transpersoner-ska-inte-klassas-som-sjuka">https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/9J1Kr/transpersoner-ska-inte-klassas-som-sjuka</a>
8	Utredning för unga transpersoner ökar med 100% - varje år	2017, 13 mar	<a href="https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/loQd9/transutredningar-bland-unga-okar-med-100-procent--varje-ar">https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/loQd9/transutredningar-bland-unga-okar-med-100-procent--varje-ar</a>

Tabell 1.

### 8.8 Etiska överväganden

Under den vetenskapliga processen är det viktigt att forskare hela tiden har olika etiska aspekter samt konsekvenser i åtanke. Forskningens grundläggande syfte, oavsett inom vilket område studien bedrivs, är att bidra till samhället samt enskilda individers utveckling. Vid bedrivande av studier ska de eventuella nya kunskaperna samt fördelarna vägas emot eventuella nackdelar samt skador som forskningen kan orsaka. Denna studie strider inte emot något av vetenskapsrådet fyra grundläggande principer som all forskning ska utformas efter, vilka är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet som syftar till att skydda individer som deltar samt berörs av forskningen (Vetenskapsrådet, 2002).

Då jag har valt att utgå ifrån en kvalitativ innehållsanalys som metod och materialet består av offentligt publicerade källor så är dessa etiska principer är inte lika applicerbart som vid exempelvis en studie som bygger på intervjuer med enskilda. Personer som medverkat i artiklarna har själva valt det, de har däremot inte valt att medverka i denna studie vilket gör att den enskilda individen inte kommer att lyftas fram i denna studie, det är inte heller av intresse i denna studie att skriva ut vilka personerna i artiklarna är. Aftonbladets artiklar är offentliga vilket gör frågan om anonymitet irrelevant.

### 8.9 Tillförlitlighet i genomförandet

En studies tillförlitlighet är beroende på författarens förhållningssätt, objektivitet är svårt att uppnå då människor i de flesta ämnen äger någon form av förkunskap om ämnet. Oavsett hur kunskaps fördjupade dessa förkunskaper är eller inte, leder dessa oavsiktligt till förutfattade meningar. Det är många faktorer som kan påverka en författares förkunskaper och förförståelse så som dess ålder, klass och erfarenheter. Kvalitativ forskning speglar den värld vi lever i, vilket även det är något som måste tas i åtanke då den sociala verkligheten inte är något statiskt utan något i ständig förändring. Trovärdigheten är även beroende på studiens genomförande, hur väldokumenterad, replikerbar och hur pass transparent processen är. Resultatdelen i studien är av stor vikt då resultatet ska redovisa texternas budskap och besvara frågeställningarna. Resultat tillförlitlighet beror även på ifall andra forskare skulle uppnå likartat resultat. I det fall att studien är replikerbar ökar studiens tillförlitlighet då resultatet kan sättas på prov av andra (Bryman, 2011).

I genomförandet av denna studie har de olika stegen redovisat på ett sådant sätt som gör att en läsare själv ska kunna reflektera över tillvägagångssättet samt slutsatsen och där efter även själv reflektera över studiens tillförlitlighet.

## 9. Resultat

I denna del kommer studiens resultat och analys presenteras som en helhet. Tabellen nedan presenterar de olika teman som identifierats utifrån frågeställningarna. Dessa teman är:

- *Transpersoner utsatthet i den rådande heteronormativitet.*
  - *Diskriminering och dåligt bemötande av transpersoner.*
  - *Resursbrist för behandlingar.*
- *Informativt om transpersoners livssituation.*

Nedan presenteras den initiala kodningen i tabellform utifrån den frågeguide som skapats.

### 9.1 Tematiseringsschema

Artikelnummer	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
<i>Artikels teman</i>								
<u>Utsatthet i rådande heteronormativitet</u>	X	X	X	X	X	X	X	X
- Diskriminering och dåligt bemötande	X	X		X		X		
- Resursbrist för behandlingar								
<u>Informativt om transpersoners livssituation</u>			X		X		X	X

<i>Vilka får komma till tals</i>								
Transperson själv	X	X	X		X	X		
Professionella och tjänstemän		X					X	X
Andrahandskälla				X		X		
Fakta (i form av statistik eller information från organisationer osv)		X			X	X	X	X
<i>Framställningen av transperson beskrivet i artikeln</i>								
Positiv ton om transperson	X	X	X	X	X	X	X	X
Negativ ton om transperson								
<i>Bidrar artikelns framställning till att upprätthålla heteronormativitet</i>								
Bidrar till heteronorm	X	X		X				
Bidrar ej till heteronorm			X		X	X	X	

Tabell 2.

Nedan presenteras sammanfattade utdrag och citat ur artiklar utifrån de teman som identifierades.

### 9.2 Transpersoners utsatthet

Ett återkommande tema är att transpersoner framställs som utsatt grupp i samhället vilket baseras på gruppens svårigheter i form av utanförskap i samhället, svårigheter i kontakt med myndigheter och hur dess rättigheter skiljer sig från de som det normativa samhället kan åtnjuta. Inslaget av utsatthet varierade något beroende på materialets karaktär men temat fanns tydligt

representerat i alla artiklar, vilket till stor del grundar sig på att de inte platsar in i den rådande heteronormativitet som präglar samhället.

Malmöpolisens ska ha hånat en transkvinna som hade tagit sitt liv. Under ett morgonmöte hos länskriminalen ska en chef inom polisen skämtsamt tagit upp ärendet varvid flera av de medverkande på mötet ska ha skrattat. Chefen ska även ha uttryckt följande:

*”Det var ett lustigt och annorlunda ärende” (artikel 4).*

Denna händelse valdes av Föreningen för Gaypoliser i Sverige att anmälas till rikspolisenheten. Chefen för länskriminalavdelningen i Skåne, som ej var med på det aktuella morgonmötet för incidenten, har valt att kommentera att ingen av de närvarande ska ha skrattat på ett opassande sätt utan han beskriver händelsen enligt följande:

*”Men det ska ha dragits på smilbanden åt det faktum att den här personen hade ett namn som uppfattades som komiskt. Ungefär som om en tysk som hetat Hans Bratwurst hade tagit livet av sig” (artikel 4).*

En man är folkbokförd som sitt barns biologiska mor men i alla andra avseenden så ses han som en man i samhället, han har ett manligt personnummer, genomgått könsbekräftande kirurgi och uppfattas socialt som en man. Mannens barn ser honom även som sin far och har alltid sett honom på det viset men skatteverkets står fast vid att den som föder ett barn är barnets biologiska mor. Skatteverket anser att begreppet ”biologisk mor” inte är könsbetingat utan det är ett neutralt begrepp på den som fött barnet.

*”Jag är mina föräldrars son, mina syskons bror och min flickväns pojkvän.  
Varför får jag inte vara pappa till mitt barn?” (artikel 2).*

Mannen vägras en ändring i folkbokföringen från biologisk mor till far alternativt vårdnadshavare. Det beskrivs i artikeln att detta dilemma om vägrad ändring i registret leder till begränsningar och problem i familjens vardag då de ständigt behöver förklara hur deras hemförhållandet ser ut samt att de befinner sig i en långdragen rättstvist med skatteverket för att driva igenom denna förändring. En man i liknande rättstvist med skatteverket uttrycker:

*”Jag är fortfarande mitt uppe i allt det här, det är seglivat, men jag hoppas självklart att det kommer en dag då vi transsexuella blir erkända som de vi är” (artikel 2).*

Vikten av preciserade lagar angående hur transpersoner ska folkbokföras efter de ändrat sitt juridiska kön diskuteras. Det är inte längre tvångsbelagt med sterilisering vid juridiskt könsbyte vilket leder till att föda barn inte längre kommer vara exklusivt för de med kvinnligt personnummer.

- Diskriminering och dåligt bemötande av transpersoner

Diskriminering och dåligt bemötande av transpersoner var även det ett återkommande tema i artiklarna, det har placerats som ett undertema till temat transpersoner som utsatt grupp. Detta då diskriminering och dåligt bemötande identifierats som en bidragande faktor till transpersoners utsatthet i samhället. Diskrimineringen och det dåliga bemötandet yttrar sig på olika vis bland annat genom okänslighet hos tjänstemän i hanterande av transrelaterade ärenden eller hur förutfattade meningar och fördomar kan skapa hinder för transpersoner för att förverkliga sitt liv.

En kvinnas dröm att bli polis raderas till följd av den obligatoriska psykologutvärderingen som ingår i polishögskolans uttagningsprocess. Kvinnan hade sedan flera år tillbaka identifierat sig själv som transperson, genomgått könsbekräftande behandlingar samt var under utredning för juridiskt och kirurgiskt könsbyte när hon sökte till polishögskolan. Fokus under uttagningsprocessen låg inte på hennes förväntningar på polisutbildningen eller polisycket utan låg snarare på hur hennes könsidentitet samt på hur problem relaterade till tvåkönsnormen skulle påverka en karriär inom polismyndigheten. Exempel på dessa problem var bland annat vilket omklädningsrum hon skulle använda om hon skulle arbeta som polis. I psykologens utvärdering stod det:

*”Den springande punkten är egentligen då om hon landat tillräckligt i sin nya identitet. Det upplever hon själv att hon gjort och jag håller inte för osannolikt att det är på det viset. Jag väger dock in den osäkerhet som finns kring just detta, menar att det är klokt att avvakta varför lämpligheten bedöms oklar” (artikel 1).*

Detta avslag ägde rum året 2012 och 5 år senare när kvinnan sökte till polisen igen möttes hon återigen av ett avslag, dock är anledningen till det senare avslaget ej specificerat i artikeln. Kvinnan uttryckte i artikeln att:

*”Jag har aldrig blivit bemött eller så illa behandlad som vid rekryteringen till polisen” (artikel 1).*

Det specificeras i artikeln att psykologen som utförde utvärderingen var av synen att en könskorrigering enbart kan resultera i antingen en lycklig individ eller en suicidbenägen individ.

- Resursbrist för behandlingar

Resursbrister inom vården samt de brister som är förenat med detta gick att identifiera som ett ytterligare undertema och bidragande faktor till varför transpersoner utgör en utsatt grupp i samhället.

Det förekommer psykisk ohälsa vilket grundar sig på fördomar och bristande respekt i kontakt med vården och statliga myndigheter. En statlig utredning bekräftar bilden av att diskriminering av transpersoner i samhället är av en omfattande karaktär. Utredningen bygger på transpersoners berättelser om utsatthet och psykisk ohälsa vilket till stor del grundar sig i fördomar och bristande kunskap om transpersoner. En av statens särskilda utredare uttrycker:

*”Det är transfobin som personer möter i sin vardag som skapar utsattheten och det dåliga måendet” (artikel 6).*

En anonym transperson uttryckte:

*”Jag kände mig så förbisedd, otrygg och sviken att jag är rädd för att gå tillbaka till mottagningen” (artikel 6).*

Det presenteras att fyra av tio transpersoner undviker att söka vård då de oroar sig för eventuellt dåligt bemötande. Långa kötiderna och problem förenat med detta hanteras i artikeln, exempelvis att transpersoner i väntan på vård väljer att på egenhand medicinera sig med hormoner då de inte klarar av de långa väntetiderna, detta exemplifieras genom citatet: ”

*Jag hade nått en punkt där det var antingen hormoner eller så tar jag livet av mig” samt ”Det gjorde så ont att varje dag höra min ljusa röst. Redan 14 månader innan jag fått min diagnos självmedicinerade jag med testosteron” (artikel 6).*

Även inom den könsbekräftande vården möts transpersoner av diskriminerande bemötande. En transman berättar att han inom primärvården möttes av en läkare som sa följande till honom:

*”Du som är en så fin tjej ska väl inte bli kille” (artikel 6).*

DO (diskrimineringsombudsmannen) emottar cirka 40 stycken anmälningar om året som gäller diskriminering mot transpersoner. Många uttrycker att de känner att de befinner sig i en utsatt position i samhället vilket till stor del grundar sig på otillräckliga resurser inom vården. Resursbristen inom vården leder till svårigheter att erhålla den hjälp och stöd som önskas och behövs. Remisser angående könsutredningar ökar i antal för varje år vilket inte är något som landets mottagningar kan möta, vilket resulterar till att människors liv stannar upp i väntan på vård och stöd. En överläkare på Karolinska universitetssjukhuset beskriver problemet på följande vis:

*”Problemet i Sverige är att det är kö. Både för att påbörja en utredning och på delar av behandlingen, över hela landet. Det är bekymmersamt. Och det beror i huvudsak på att gruppen som söker hjälp har ökat kraftigt och då har vården inte hängtt med. Att behöva gå och vänta ökar den psykiska ohälsan hos transpersoner” (artikel 8).*

Det är många unga som söker transrelaterad vård då de vill få hjälp att förstå deras känslor och tankar om sig själva och att få hjälp med att vara den person som de själva ser sig som.

*”Man pausar livet för unga människor och det är inte bra. Det är viktigt att unga snabbt får hjälp. Det är sorgligt för den enskilda personen att behöva må dåligt så lång tid och på en samhällsekonomisknivå är det mycket bättre att unga människor får komma igång med sina liv och bidra” (artikel 8).*

Företeelsen med utdragna väntetider inom den transrelaterade vården är dock inte exklusivt för unga personer utan något som är representativt för hela gruppen.

### 9.3 Informativt om transpersoners livssituation

I vissa av artiklarna fanns ett informativt inslag som kan beskrivas utifrån att materialets manifesta innehåll utgörs av information om transpersoners livssituation och förutsättningar, i vissa fall är detta berättelser från transpersoner själva, rapportering angående utveckling för transpersoners rättigheter och i andra fall är det olika professionellas alternativt statistiska värden som är det beskrivande.

År 2016 tog WHO (Världshälsoorganisationen) bort transsexualitet som klassificering inom psykiska sjukdomar, efter detta har även Socialstyrelsen valt att ta bort transsexualism från listan av psykiska sjukdomar. Vilket utgjorde ett viktigt steg framåt i utvecklingen för transpersoners som grupp i samhället samt för deras rättigheter och existens i samhället. Ordförande för RFSL uttrycker:

*”Något som klassas som sjukdom är ju också något som ska kunna botas. Man får ett sämre bemötande och läkaren kan ställa många irrelevanta frågor. Transpersoner har därför sämre förtroende för läkare och samhällsinstitutioner i allmänhet.” (artikel 7).*

Det uttrycks även förhoppningar om att denna förändring kommer leda till större resurser i samhället för att möta transpersoners behov. Det konstateras att förändringen är en följd av hårt arbete under lång tid för transpersoners rättigheter och rätt att ta plats i samhället. En transaktivist beskriver hur viktig denna förändring är för transpersoner.

*”Det är ett erkännande av ens existens, en sån här stor grej kommer leda till en större kunskapsnivå hos andra människor om vad trans är.” (artikel 7).*

Artikel sju publicerar ett citat från Socialstyrelsens presschef som uttrycker att kategorierna och indelningarna där transsexualism räknades till en psykisk sjukdom var föråldrade och det är en naturlig förändring som nu skett då Socialstyrelsen till stor del följer eventuella förändringar beslutade av WHO.

*”Jag sa till min mamma nån gång när jag var mellan två och tre år att jag var tjej” (artikel 5).*

En 23-årig kvinna berättar i artikel fem att hon ända sedan hon var väldigt ung känt att det kön som tilldelades henne vid födseln inte stämde, hon var inte en pojke utan att hon alltid identifierat sig själv som tjej så länge som hon själv kommer ihåg.

Kvinnan började sin transformation till kvinna efter hon fullgjort sin gymnasiala utbildning, detta genom självbekostade hormoner då hon inte ville vänta på receptbelagda hormoner på grund av långa väntetider. Hon beskriver vidare hur hennes behandling sett ut samt vad som kvarstår, hon har bestämt sig att i dagsläget inte operera bort sitt manliga kön. Att transpersoner känner att de tvingas in i det binära systemet där man antingen är man eller kvinna exemplifieras i detta citatet:

*”Jag kommer att få kvinnliga former av hormonerna. Bröst har jag redan fått och jag kommer att göra en operation som förstör dem. Men mitt könsorgan kommer jag att behålla. Kanske jag gör operationen om tio år, vem vet? Vi transsexuella är så präglade av samhället att vi ska genomgå operation, det förväntas på oss att vi ska hata vårt kön. Men jag tänker inte så. Varför ta bort något som fungerar? Jag kommer leva som ladyboy och jag har verkligen inga problem att träffa killar” (artikel 5).*

I artikel tre genomförs en intervju av en transkvinna vilket presenterar hennes resa, som hon själv beskriver det, från en pojke med dåligt mående till den starka kvinnan som står upp för transpersoner som hon upplever sig själv vara idag. Artikeln fokuserar på hur hennes resa sett ut, hennes förväntningar på framtiden samt hennes styrkor, artikeln har även publicerats under Aftonbladets svenska hjältar. Hon framställs som en förebild i det hon gått igenom och att hon nu föreläser ute i svenska skolor om sina upplevelser, HBTQ-frågor och vikten av acceptans för alla i samhället. Kvinnan citeras från en av sina föreläsningar:

*”Det här är jag. Jag är en riktig person. Jag har känslor precis som ni har känslor. Det spelar ingen roll om man är lång eller tjock, varifrån man kommer eller vem man ligger med – alla är lika mycket värda. Så visa bara respekt för era medmänniskor” (artikel 3).*

Kvinnan beskriver att hon alltid vetat att hon varit kvinna men i unga år kom hon ur som homosexuell kille, men en krisperiod i de övre tonåren tvingade in henne i ett destruktivt leverne som eskalerade allt mer och mer. Till slut kom hon till en gräns.

*”Där någonstans förstod jag att jag måste ta tag i det här – jag kan inte leva så här. Det blir en fara för andra” (artikel 3).*

Hon tog tag i sina tankar som gick långt tillbaka, att hon inte trivdes i den manliga kroppen som hon då hade, och remitterades till specialmottagningen för att prata om könsbekräftande behandling. Det juridiska och kirurgiska könsbytet kvarstår att genomföra men hon lever idag fullt ut som den kvinna hon länge känt att hon faktiskt är, hon ser även ljus på sin framtid.

*”Även fast det jobbiga tar över ibland så vet jag att det kommer bli skitbra till slut” (artikel 3).*

## 10. Analys

I denna del kommer resultatet att analyseras och kopplas ihop med de teoretiska perspektiven samt den forskningen som tidigare presenterats i denna studie.

Transpersoner skildras i artiklarna som en marginaliserad grupp i samhället, Capuzza (2016) beskriver att transpersoner tidigare har framställts som sociala och medicinska avvikelser i media. Transfobi och okunskap har konstaterats kunna leda till en ökad utsatthet samt till att bidra till ett dåligt mående hos transpersoner. Artiklarnas framställning av transpersoner var till största del positiv, vilket är av betydelse då media utgör en viktig roll i hur sociala identiteter och kön utvecklas (Capuzza, 2016). Vissa av artiklarna ställde sig frågande till hur samhället möter transpersoners behov. Kritiken var riktad bland annat mot långa vårdköer, kunskapsbrist gällande transpersoner, bemötande baserat på könsstereotyper samt diskriminering i kontakt med myndigheter. Artiklarnas innehåll är viktigt då det mediala utbudet skapar konsekvenser gällande allmänhetens föreställningar och attityder (Camauër & Nohrstedt, 2006). Medierapportering som sker på ett inkluderande och icke diskriminerande vis gällande transpersoner kan sprida acceptans och förståelse (Barker-Plummer, 2013).

I artiklarna som analyserats så har heteronormativitet varit en framträdande faktor, dels genom bidragandet till transpersoners utsatthet i samhället men även i ett socialkonstruktivistiskt avseende då transpersoner konstrueras utifrån sin sociala kontext som normavvikande. Transpersoner som intervjuades i artiklarna använde ett flertal gånger ordet ”fel”, bland annat att det var *fel* på dem och att de föddes i *fel* kropp. Känsla av att något var fel på dem på grund av att de inte identifierade sig med det kön som tilldelades dem vid födseln kan härledas till de värderingar och åsikter som funnits kring transpersoner i den sociala kontext som vi lever i. Berger, Luckmann, & Olsson (2011) beskriver att socialkonstruktivism till mångt och mycket handlar om hur värderingar, tankar, uttryck och reaktionssätt överförs mellan människor samt hur detta påverkar samhället bland annat i form av vedertagna normer. Normer är något som oavsiktligt överförs från generation till generation utan vidare eftertanke, genom vanor, åsikter och agerande (Berger, Luckmann, & Olsson, 2011). Diskriminerande mekanismer i samhället är i många fall inte avsiktliga utan handlar om hur tillämpningen av normer i samhället tar sin form samt hur dessa normers påverkan på utsatta grupper ser ut (Camauër & Nohrstedt, 2006).

Det framkom även i artiklarna att transpersoner upplevde ett binärt-tvång, att antingen passa in i de normativa föreställningar gällande antingen kvinnor eller män. Det hanterades även hur svårigheter i deras vardag uppkom till följd av att vara avvikande från det som anses vara

normativt. Transpersonerna upplevde att de var socialt exkluderade vilket grundade sig på att de upplevde att de sågs som avvikande, annorlunda och de uttryckte även att de upplever en maktlöshet för sin situation. Deras möjligheter och grad av utsatthet i samhället avgjordes utifrån hur bra de anpassade sig och formade sig efter de heteronormativa föreställningarna som råder i samhället (Jackson, 1999).

Ett flertal transpersoner och professionella uttryckte i artiklarna hur transpersoner möts av fördomar, dåligt bemötande samt diskriminering i olika situationer och att det inte var något som skedde i undantagsfall utan var något återkommande. Fördomarna handlade allt ifrån hur en transperson förväntades att vara till fördomar gällande hur en transition ska gå till. Stereotypiska åsikter om transpersoner nämndes, exempelvis att transpersoner ska hata det kön som de föddes med och då även vilja genom kirurgiskt ingrepp ändra könet. Stereotyper baseras på hur samhällets verklighet ser ut (Glick & Fiske, 1999) och då vi lever i en tvåkönsnorm antas det per automatik att de som identifierar sig som en man då även strävar efter att ha ett manligt könsorgan medans de som identifierar sig som kvinnor strävar efter att ha ett kvinnligt könsorgan. Hur kroppar uppfattas i det heteronormativa samhället utgörs av två poler där det finns två val, antingen man eller kvinna samt de attribut som tillhör respektive kön (Bremer, 2011). Det framhölls att det är viktigt för transpersoner samt hela transrörelsen att få ett erkännande av deras existens och att de själva ska ha rätten att välja hur de vill forma sin identitet. Ambjörnsson (2006) skriver om att transpersoners existens inte ska utformas utifrån andras uppfattningar om hur de skulle leva sina liv. Det är viktigt att reflektera över hur normer påverkar utsatta grupper i samhället då förnekelse av exempelvis diskriminering samt stigmatisering av olika grupper i samhället enbart bidrar till dess spridning och upprätthållelse (Camauër & Nohrstedt, 2006).

## 11. Diskussion

I denna del presenteras en diskussion utifrån studiens frågeställningar och hur de uppfyllts, en metoddiskussion samt förslag på vidare forskning. Syftet med denna studie var att få en förståelse för hur framställningen av transpersoner i artiklar publicerat av Aftonbladet ser ut och vilka områden dessa artiklar hanterar. Detta har genomförts utifrån ett perspektiv av socialkonstruktivistiskt- och heteronormativitet, tidigare forskning samt att queerteorin har tagits i åtanke. Frågeställningarna som studien utgick ifrån var:

- Inom vilka områden rör sig artiklar om transpersoner?
- Vilka får möjlighet att uttrycka sig i pressen om transpersoner?
- Bidrar kvällspressen genom sin framställning av transpersoner till att skapa ett vi och dem?
- Vilka normer skapar samt upprätthåller kvällspressen genom sin framställning av transpersoner i frågor gällande heteronormativitet?

Angående de områden som artiklarna kring transpersoner berörde identifierades det att artiklarna inte berörde enbart ett område utan flera av varierande slag. Det fanns en genomgående underton av utsatthet i samhället hos transpersoner. Exempel på de olika områdena som berördes var hur olika transpersoners livssituation ser ut, utvecklingen kring deras sociala och juridiska rättigheter, vilka diskriminerande mekanismer som råder i samhället och hur dessa påverkar transpersoner som grupp.

I artiklarna finns en bredd inom vilka som får möjlighet att uttrycka sig i pressen om transpersoner och dess livssituationer. Till stor del i artiklarna får transpersoner själva möjlighet att uttrycka sig och berätta sin historia men de finns även en stor del av professionella, så som psykologer, läkare och olika tjänstemän, som ges utrymme till att uttala sig utifrån deras perspektiv om transpersoner. Det kan ses som en fördel att flera olika individer av olika positioner får utrymme att uttala sig om transpersoner och dess situation då det ger artiklarna ett djup genom de olika erfarenheterna och kunskaperna som tas upp. Dock så finns det även negativa aspekter relaterat till att professionella får utrymme i media att uttrycka sig om transpersoner. Det kan exempelvis handla om att den professionella tolkar transpersoner situation utifrån sina egna åsikter och perspektiv vilket kanske inte stämmer med transpersoners perspektiv. Om antagandet angående lockande och extraordinära artiklar tas i åtanke, i de fall att människorna som uttalat sig i artiklarna inte hade något att berätta som visar på att

transpersoners liv skiljer sig från hur majoritetssamhällets skulle de då erhålla samma utrymme i media eller inte?

Den tredje frågeställningen i denna studie är om *kvällspressen bidrar genom sin framställning av transpersoner till att skapa ett vi och dem tänk*. Aftonbladet hanterar i sina artiklar hur transpersoners livssituation kan skilja sig från livssituationen hos människor som passar in det som anses normativt i samhället. Det beskrivs i merparten av artiklarna problem som transpersoner kan stöta på i olika situationer i samspelet och mötet med samhället. Detta skildras som något vilket inte tillhör det normativa och att det inte skall fungera på det viset i samhället. Men om en transperson blir hånad, våldsutsatt eller diskriminerad, är det automatiskt för att de är transpersoner eller tas det i åtanke att det kan finnas andra anledningar bakom det icke acceptabla ageranden från individernas medmänniskor? Då journalistiken strävar efter läsare behöver de självklart intressanta artiklar, men i detta säljande och utpekande av transpersoner som något som inte passar in i det som anses normativt bidrar Aftonbladets framställning av transpersoner till att skapa samt upprätthålla ett vi och dem tänkande. Det heteronormativa ses som den inkluderade gruppen: ”vi” och transpersoner som den exkluderade gruppen: ”dom andra”.

Oavsett om det är avsiktlig eller ej så finns en tendens i *artiklarna att upprätthålla heteronormativitet* trots att problematisering av heteronormativitet görs och kritik kring heteronormer tas upp. Det presenteras heteronormer i artiklarnas manifesta budskap så som tvåkönsnormen exempelvis. Precis som när det kommer till om artiklarna bidrar till transpersoners utanförskap i form av ett vi och dom tänkande, så gäller samma sak när det kommer till upprätthållande av heteronormativitet. Genom att författa och distribuera material som beskriver vad som är normativt i samhället respektive avvikande i samhället, vilket i detta fall är heteronormativitet och tvåkönsnormen respektive transpersoner. Oavsett hur mycket normerna problematiseras så bidrar artiklarna till upprätthållandet av heteronormativitet på samma gång som de paradoxalt nog försöker bekämpa den utbredda heteronormativitet som fungerar exkluderande för transpersoner.

### 11.1 Metoddiskussion

Studien har utgått ifrån kvalitativ innehållsanalys som metod för analys av det empiriska materialet. Då aftonbladets framställning av transpersoner varit i fokus har metoden ansetts lämplig för att uppfylla studiens syfte samt besvarat dess frågeställningar.

De teoretiska perspektiven som valts ut i denna studie har, på ett eller annat sätt, funnits i åtanke under hela författandeprocessen av studien. Detta har underlättat arbetet med denna studie i form av skapandet av frågeguiden, tematiseringsschemat samt hela analyseringsprocessen av materialet. Eftersom hela könsbegreppet kan ses som en social konstruktion och heterosexualitet utgör normen i samhället är det viktigt att ställa sig frågande till och utmana normer för att komma framåt i utvecklingen av det sociala samhället.

## 12. Förslag på vidare forskning.

Under arbetsprocessen med denna studie har tankar om vidare forskning inom ämnet uppkommit. Utifrån queerteorin skulle det vara av intresse att undersöka hur transmän- och kvinnors erfarenheter i samspelet med det normativa samhället ser ut, är det någon skillnad beroende på vilket könsidentitet personen har. Vidare skulle forskning gällande utvecklingen av transrörelsen och transpersoners sociala rättigheter vara av intresse samt att se hur sociala mediers eventuella påverkan på denna utveckling kan se ut.

Det vore även intressant att se hur det heteronormativa påverkar måendet hos transpersoner utifrån tvåkönsnormen och olika könsstereotyper. Är det mer accepterat i samhället när en som föddes som kvinna identifierar sig som transman än i de fall att en som föddes som man identifierar sig som transkvinna eller vice versa? Utsätts transkvinnor eller män för mer diskriminering, stigmatisering eller inte och på vilket sätt påverkar detta deras välmående? Ett annat område för vidare studier inom transrelaterad forskning är vilken kunskap som socialarbetare förses med angående transpersoners situation i det heteronormativa samhället och får socialarbetare stöttning i att arbeta för att stärka transpersoners position i samhället.

Transstudier är i nordisk kontext är fortfarande något relativt outvecklad där det finns utrymme för utveckling (Bremer, 2011). Det uttrycks i artiklarna att den generella kunskapen i samhället om transpersoner och deras livssituation tycks vara bristfällig. Det finns ett behov av kvalificerade och evidensbaserade samhällsinsatser med målet att trygga transpersoners livsutrymme och då främst genom ett främjande av deras psykosociala hälsa (Folkhälsomyndigheten, 2015) vilket forskning utifrån acceptans och normkritik skulle kunna bereda väg för. Oavsett vilken inriktning vidare transstudier har är de av vikt att synliggöra den stigmatisering och diskriminering som sker av transpersoner samt att öppna upp en diskussion om de bemötande och de reaktioner som de möts av i samhället.

### 13. Avslutning

Det finns brister i variationen kring hur transpersoner framställs till allmänheten. Då gruppen konstaterats vara utsatt för diskriminering och stigmatisering är varierad kunskap kring transpersoner viktig att sprida. Skildringen av transpersoner i media bör inte enbart handla om hur utsatt gruppen är utan det bör även finnas en motpol till detta. Exempelvis borde vardagliga berättelser där framställningens tyngd inte ligger på eventuella avvikelser utan där fokus istället ligger på det ordinära få ett större utrymme i media . Ambitionen med denna studie har varit att ifrågasätta normer och vad som anses avvikande. Det är genom att vara frågande och kritiskt mot exkluderande normer i samhället som inkludering kan ske och i detta fall gäller det kritik mot heteronormen till fördel för transpersoner jämlikhet i samhället.

## Litteraturförteckning

- Ambjörnsson, F. (2006). *Vad är queer?* Stockholm: Natur och kultur.
- Barker-Plummer, B. (den 01 September 2013). Fixing Gwen: News and the mediation of (trans)gender challenges. *Feminist Media Studies*, 13(4), ss. 710-724.
- Berger, P. L., Luckmann, T., & Olsson, S. (2011). *Kunskaps sociologi: hur individen uppfattar och formar sin sociala verklighet* (3. uppl uppl.). Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Bremer, S. (2011). *Kroppslinjer: Kön, transsexualism och kropp i berättelser om könskorrigering*. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Bryman, A. (1997). *Kvantitet och kvalitet i samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Camauër, L., & Nohrstedt, S. (2006). *Mediernas Vi och Dom. Mediernas betydelse för den strukturella diskrimineringen*. Stockholm: Statens offentliga utredningar .
- Capuzza, J. (2016). Improvements still needed for transgender coverage. *Research Journal*, 37(1), ss. 82-94. doi:10.1177/0739532916634642
- Creswell, J. (2013). *Qualitative, Quantative and Mixed Methods Approaches*. London : Sage.
- De los Reyes, P., & Kamali, M. (2005). *Bortom Vi Och Dom : Teoretiska Reflektioner Om Makt, Integration Och Strukturell Diskriminering : Rapport*. Stockholm: Statens offentliga utredningar.
- Folkhälsomyndigheten. (2015). *Hälsan och hälsans bestämningsfaktorer för transpersoner - En rapport om hälsoläget bland transpersoner i Sverige*. Halmstad: Folkhälsomyndigheten.
- Glick, P., & Fiske, S. T. (1999). Gender, power dynamics and social interaction. i M. M. Ferree, J. Lober, & B. B. Hess, *Revisioning gender* (ss. 365-398). AltaMira Press.
- Göteborgs universitet. (2016). *Heteronormativitet*. Hämtat från Nationella sekretariatet för genusforskning: <https://www.genus.se/ord/heteronormativitet/> den 22 03 2018
- Hirdman, Y. (2001). *Genus - om det stablas föränderliga former*. Malmö: Liber.
- Jackson, C. (Juni 1999). Social Exclusion and Gender: Does One Size Fit All? *The European Journal of Development Research*, 11(1), 125-146. doi:10.1080/09578819908426730
- Mattsson, T. (2015). *Intersektionalitet i socialt arbete 2:a uppl : Teori, reflektion och praxis*. Gleerups utbildning AB.
- Orvesto Dag, & Orvesto Internet. (2016). *Aktuell statistik - för aftonbladet*. Hämtat från aftonbladet.se: <https://www.aftonbladet.se/siffror/> den 18 05 2018
- Payne, M. (2015). *Modern teoribildning i socialt arbete* (3:e uppl.). Stockholm: Natur & kultur.

- RFSL. (den 14 10 2015). *Begreppsordlista*. Hämtat från RFSL: <https://www.rfsl.se/hbtq-fakta/hbtq/begreppsordlista/> den 29 04 2018
- SFS 1972:119. (den 12 12 2014). *Lag (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall*. Hämtat från Riksdagen: [https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1972119-om-faststallande-av\\_sfs-1972-119](https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/lag-1972119-om-faststallande-av_sfs-1972-119) den 02 05 2018
- Socialstyrelsen. (den 09 11 2016). *Vård vid könsdysfori*. Hämtat från Socialstyrelsen: <http://www.socialstyrelsen.se/jamlikhalsavardochomsorg/hbtq/personermedkondysfori> den 03 05 2018
- Starrin, B., & Swärd, H. (2006). Makt och socialt arbete. i A. Meeuwisse, H. Swärd, & M. Knutagård, *Socialt arbete en grundbok* (ss. 393-412). Stockholm: Natur och Kultur.
- Thomassen, M. (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerup utbildning .
- Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.